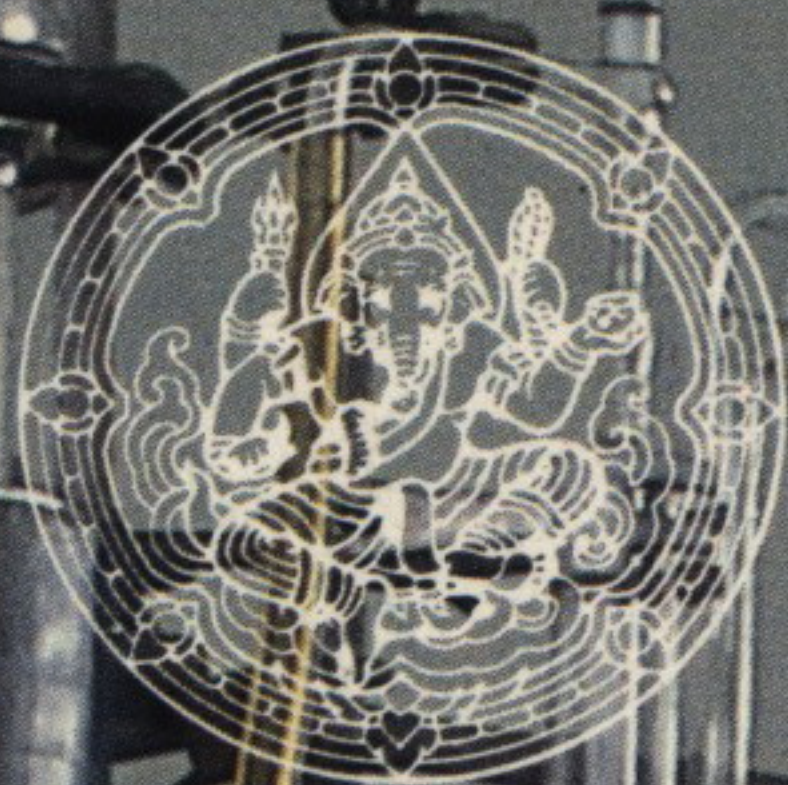

ศิลปากร

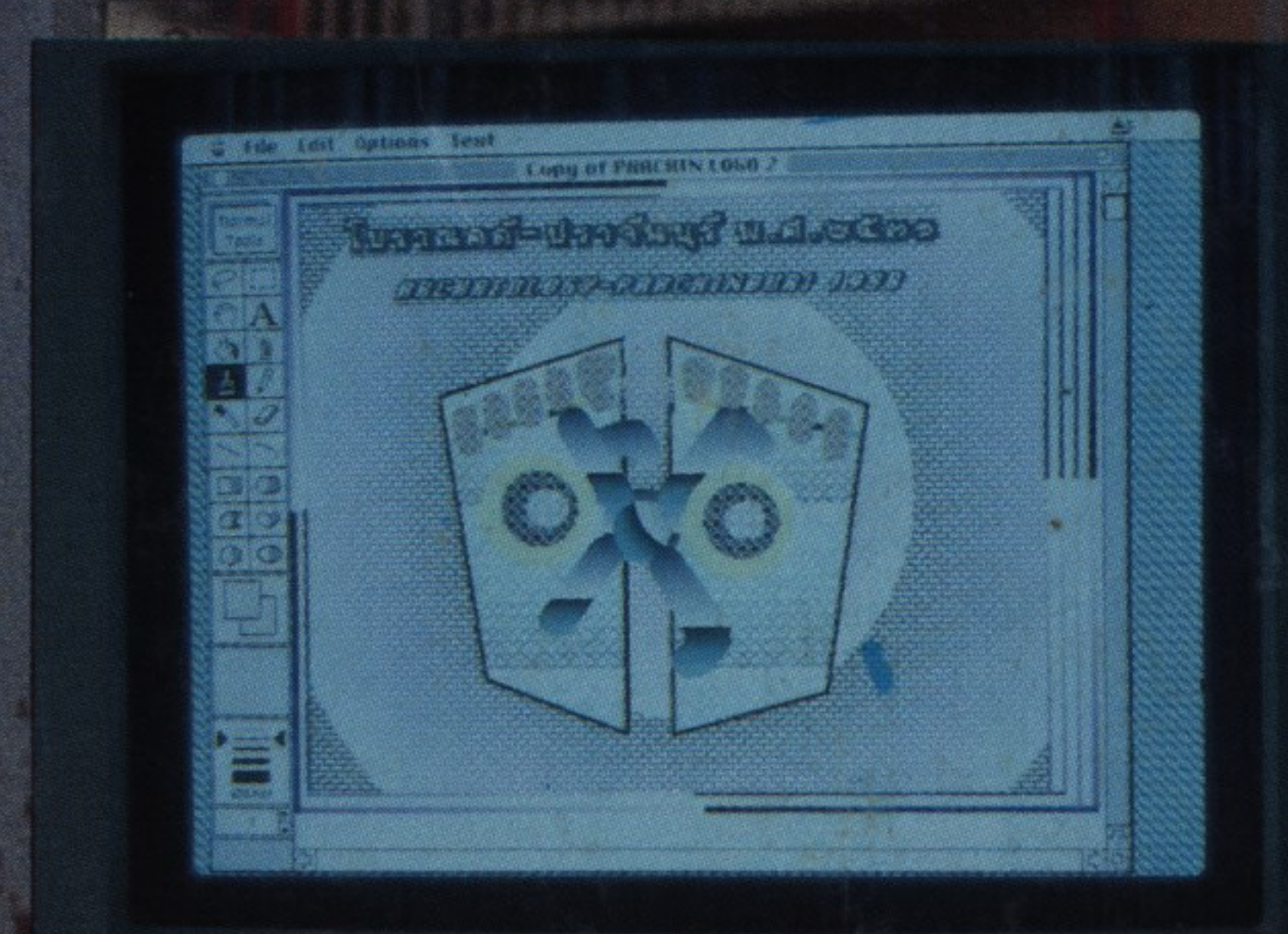
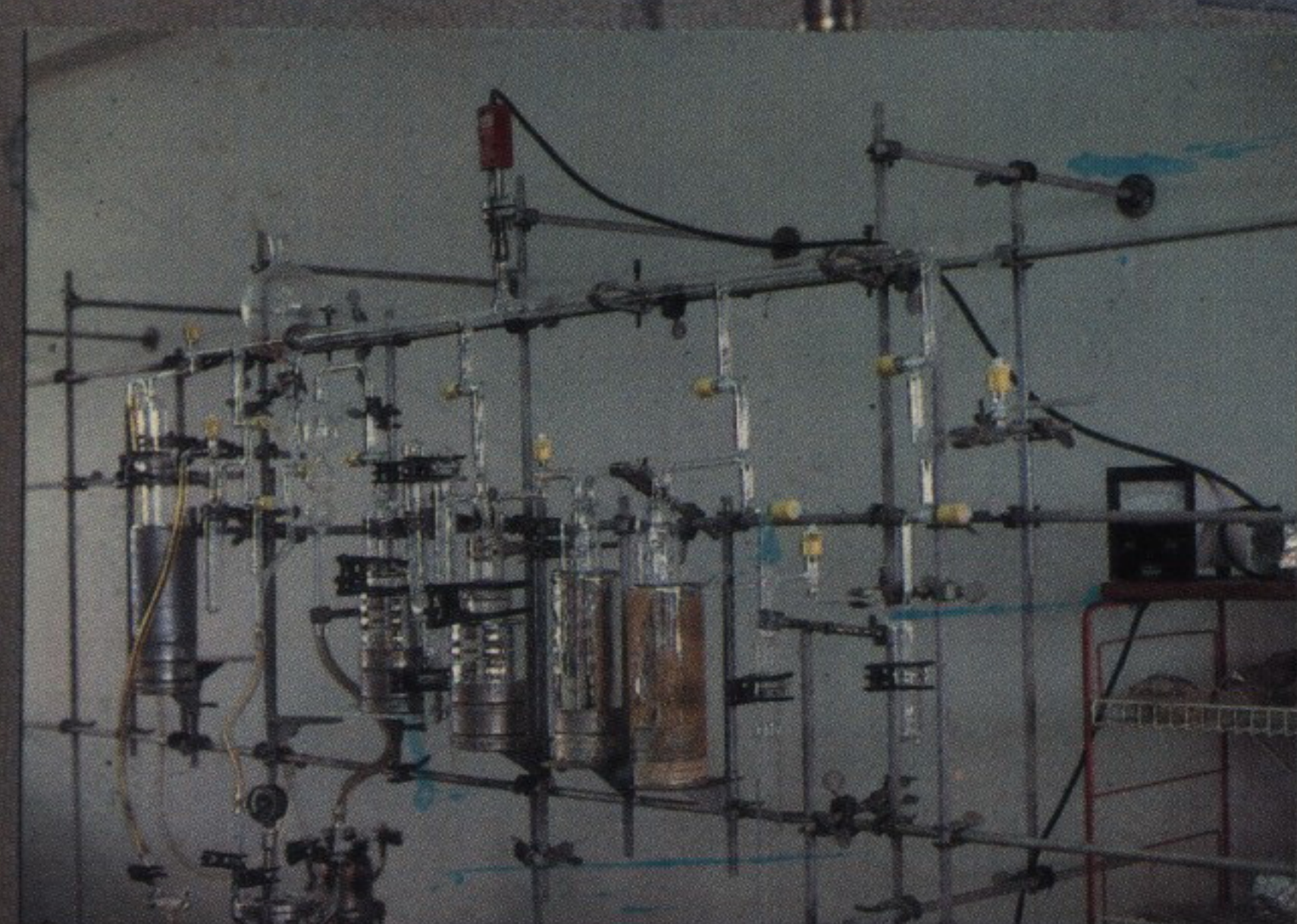

นิตยสารของกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

ปีที่ ๓๓ เล่มที่ ๕ พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๓๒ ISSN 0125-0531

THE SILPAKORN JOURNAL

Vol. 33 No. 5 November-December 1989

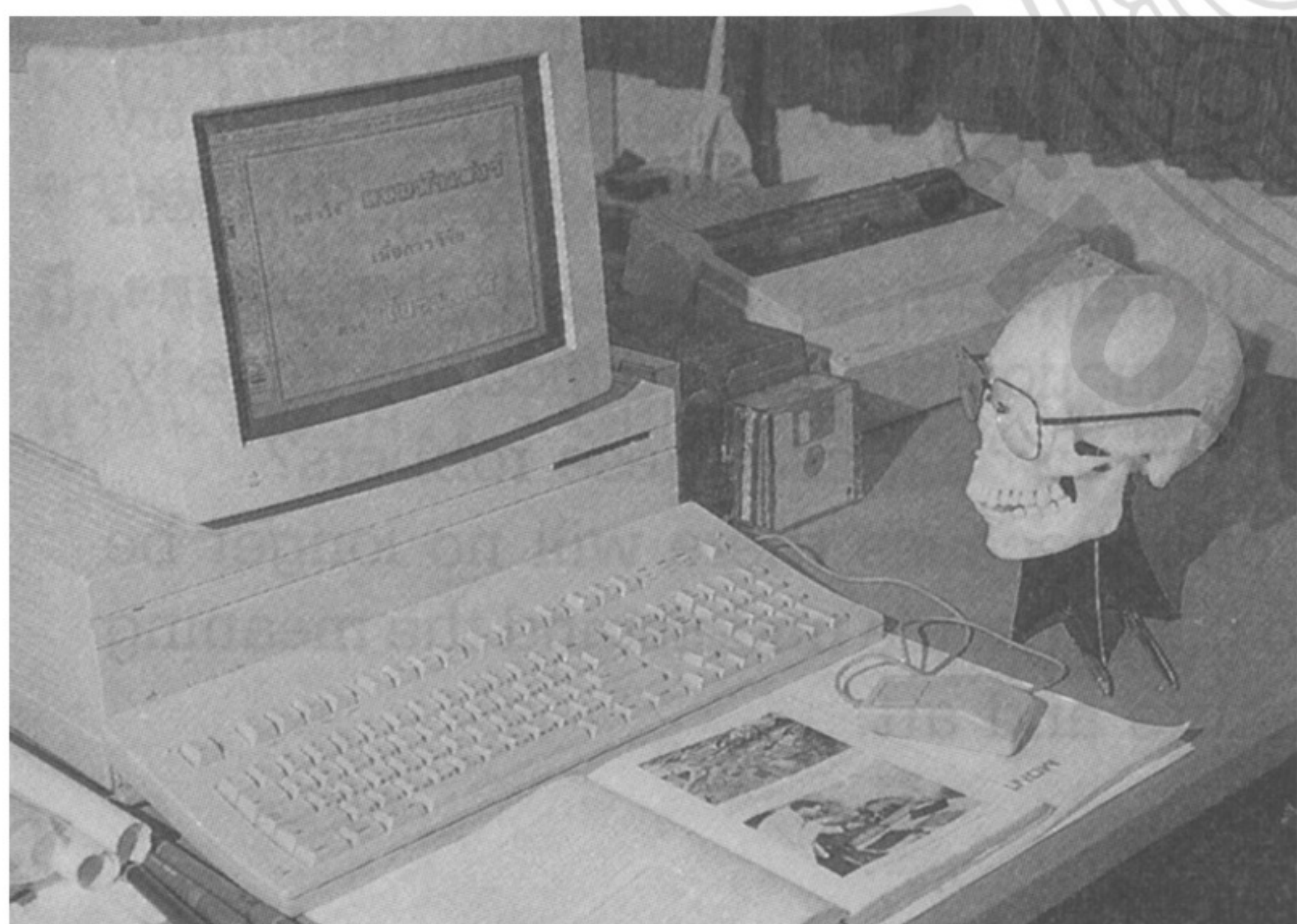
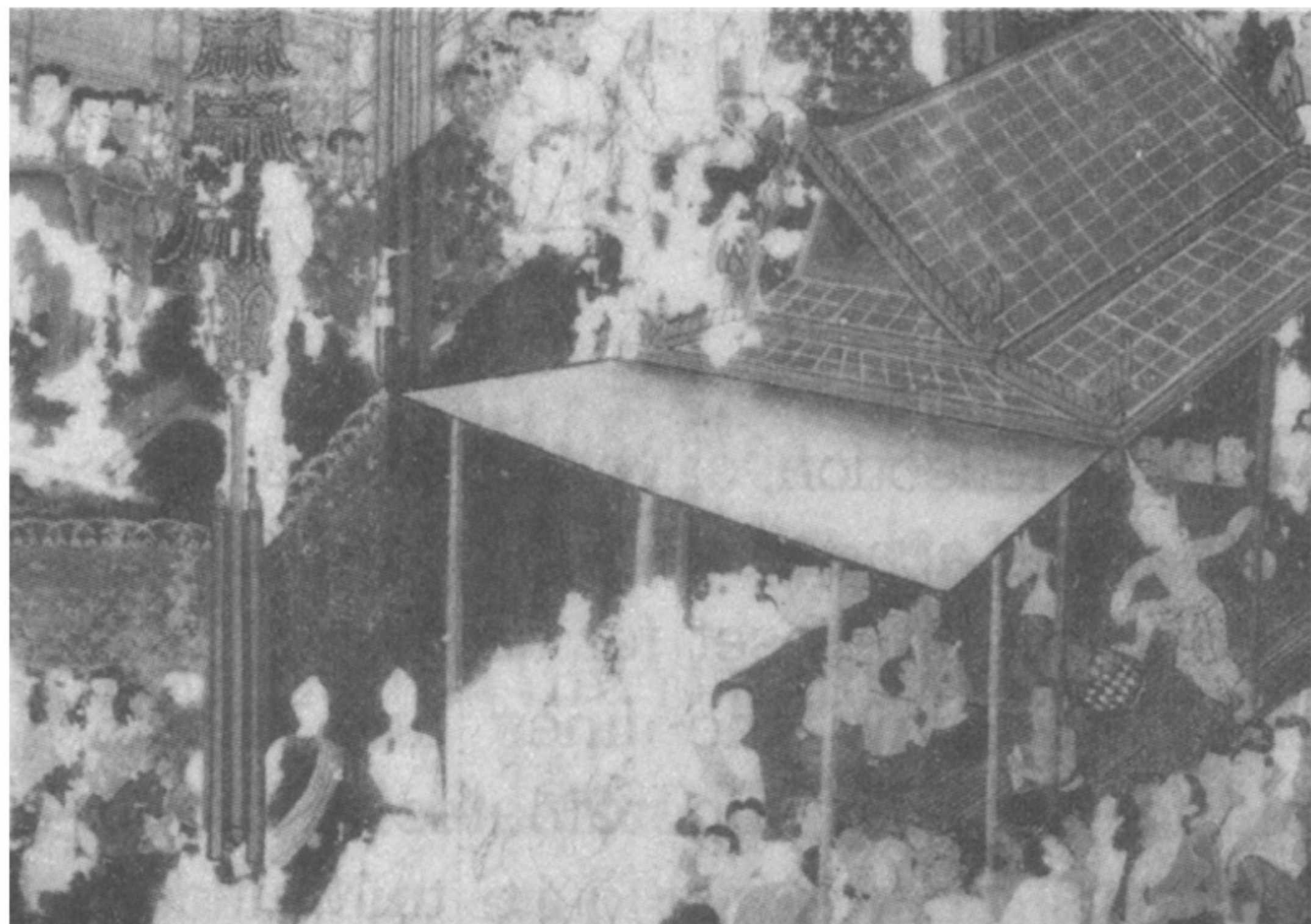

วิทยาศาสตร์ในศิลปะและโบราณคดี

- จิตรกรรมไทยประเพณี : เทคนิคและการอนุรักษ์
- การอนุรักษ์โบราณ
- วิเคราะห์และแปลความหมายผลการกำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์ของโบราณวัตถุ
- คอมพิวเตอร์ : อุปกรณ์ในการวิจัยทางโบราณคดี

SCIENCE IN ART AND ARCHAEOLOGY

- Traditional Thai Painting : Technique and Conservation Methods
- Conservation of Palm-leaf Manuscripts
- Comments on the Results of Carbon-14 Dating Applied to Archaeological Finds
- The Computer as an Archaeological Research Tool

สารบัญ CONTENTS

บทบรรณาธิการ
EDITORIAL

2

จิตรกรชาวไทยประเพณี :

เทคนิคและการอนุรักษ์

Traditional Thai Painting:
Technique and Conservation Methods

วรรณิกา ณ สงขลา
Wannipa Na Songkhla

4

การอนุรักษ์ใบลาน

Conservation of Palm-leaf Manuscripts

ก่องแก้ว วีระประจักษ์
Kongkaew Weerapajak

23

การกำหนดอายุด้วยวิธีเรดิโอคาร์บอน

Radiocarbon Dating

มานิตย์ ช้อนสุข
Manit Sonsuk

เนาวรัตน์ วัฒนไชย
Nawarat Watthanachai

34

วิเคราะห์และแปลความหมายผลการ
กำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์ของโบราณวัตถุ
จากแหล่งขุดค้นโบราณคดีไทย

Comments on the Results of Carbon-14 Dating
Applied to Archaeological Finds from
Excavated Sites in Thailand

อมรา ศรีสุชาติ
Amara Srisuchat

44

คอมพิวเตอร์ : อุปกรณ์ในการวิจัยทางโบราณคดี
The Computer as an Archaeological Research Tool

รศมี ชูทรงเดช
Rasmi Shoocongdej

ปฐมชัย แสงดวงดี
Pathomchai Saengduangdee

พัชนี จันทรสาขา
Patchanee Chandrasakha

วงศ์จักร จัตรากุล ณ อโยธยา
Wongchat Chatrakul Na Ayuddhaya

68

วิเคราะห์ฐานพระพุทธรูปสำริด

An Analysis of the Pedestal of a Buddha Image

ณัฐภักตร์ จันทวิช
Natthapatra Chandavij

77

จารึกวัดชาวอ้ายดาบเรื่อน

The Wat Chao Ai Dap Ruan Inscription

เทิ้ม มีเต็ม
Therm Meetem

84

นายเทิ้ม มีเต็ม
ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาและวัฒนธรรม
ผู้ทรงคุณวุฒิกรมศิลปากร

Analysis of a Pedestal of a Buddha Image.

Natthapatra Chandavij

An interesting pedestal of a Buddha image from a private collection is in the form of a polygon of two layers. It is broken, probably because of the collapse of a stupa. The main side of the lower portion of the pedestal is inscribed with an ancient script; this side is flanked by the designs of a running horse on the left and an elephant with a mahout on the right. The main side on the upper layer has designs of two people sitting with crossed legs as in meditation and both hands palm to palm in the attitude of adoration. Their headdress indicates that they are members of the royal family who ordered the casting of the image. Flanking the main design on each side are two people sitting in profile in the posture of salutation. These couples probably are the servants of the

donors. The other sides of the pedestal are decorated with eight-petalled flowers.

The style of the designs of the people, animals and flowers within each square section on this pedestal are reminiscent of ancient Burmese designs on the clay plaques around the bases and walls of stūpas or vihāras in Pagan (8th-9th c. A.D.) and Ava (16th-17th c. A.D.). Probably the designer was familiar with the Burmese designs on the clay plaques. However, the inscriptions on the pedestal are written in Pali using the ancient Dhamma Lānnā alphabet, dating to the 16th-17th c. A.D. or the Ava Period. Thus this pedestal may be classified as in the Northern Lānnā Thai or Chiang Saen art style influenced by Ava patterns.

วิเคราะห์ฐานพระพุทธรูปสำริด

ณัฐภัทร จันทวิช

ฐานพระพุทธรูปของเอกชนชั้นนี้ มีลักษณะที่น่าสนใจยิ่ง แม้ว่าจะเป็นฐานที่ไม่สมบูรณ์ เนื่องจากชำรุด แตกหัก และบุบเบี้ยว แต่สิ่งหนึ่งที่ดึงดูดความสนใจนั้นคือจารึก และลวดลายที่ประดับรอบฐาน

ลักษณะทั่วไป

ฐานพระพุทธรูปมีลักษณะเป็นทรงแปดเหลี่ยมซ้อนกัน ๒ ชั้น ชั้นล่างกว้างกว่าชั้นบนและดูแข็งแรง เพราะต้องรองรับน้ำหนักขององค์พระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่ชั้นบน จึงมีขอบล่างกว้างกว่าส่วนอื่น ๆ ฐานบนซึ่งเป็นส่วนรองรับพระพุทธรูปนั้นขอบหักและในแต่ละเหลี่ยมของฐานจะทำเป็นช่องมีภาพประกอบ ลวดลายที่ปรากฏในช่องกลางเป็นรูปบุคคลสองคนนั่งขัดสมาธิ มือทั้งสองพนมหว่างอก จากลักษณะของเครื่องแต่งกายโดยเฉพาะมงกุฎน่าจะแสดงว่าบุคคลทั้งสองนี้เป็นชนชั้นสูง ซึ่งเป็นผู้มีศรัทธาให้สร้างพระพุทธรูปรวมทั้งฐานสำริดนี้ ส่วนช่องสองช่องที่ขอบช่องกลางเป็นภาพบุคคลนั่งคุกเข่า ลำตัวหันด้านข้างแต่ใบหน้าหันตรง มือทั้งสองอยู่ในลักษณะพนมอยู่เหนืออก ลักษณะการแต่งกายซึ่งประกอบด้วยผ้าห่มและผ้าโพกศีรษะ แสดงว่าน่าจะเป็นบริวารหรือผู้รับใช้ของบุคคลทั้งสองในช่องกลาง

สำหรับฐานชั้นล่าง ช่องกลางเป็นจารึก ๕ บรรทัด เหลี่ยมด้านขวาของตัวฐานเป็นภาพช้างกำลังเดินและควาญถือบังวบาศ เหลี่ยมด้านซ้ายเป็นรูปม้าวิ่ง ส่วนด้านหลังของฐานชำรุดมาก แต่มีร่องรอยที่แสดงว่าเหลี่ยมตรงกลางเป็นจารึกเช่นกัน และส่วนที่ขอบอยู่ทั้งสองด้านเป็นลายรูปดอกไม้แปดกลีบภายในช่องสี่เหลี่ยมเรียงกัน

ข้อความของจารึก

คุณเทิม มีเต็ม และคุณบุญนาถ สะแกนอก ผู้เชี่ยวชาญภาษาโบราณของหอสมุดแห่งชาติ ได้กรุณาช่วยอนุเคราะห์อ่านให้ และคุณสุวัฒน์ โกมลรัตน์ เป็นผู้แปล ทำให้ทราบว่าจารึกที่ฐานนี้เป็นภาษาบาลี ใช้เขียนด้วยตัวอักษรธรรมล้านนา น่าจะมีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๒ ข้อความพอจะถอดเป็นตัวอักษรไทยปัจจุบันได้ว่า

๑. สิริกิริณ กิริฎโฐ อาสมาททวยคุณ
๒. สิริกิริณอิมานันมาร ๒๒ วัณมภา
๓. สิริกิริณนิเกตต์ เถภู เมตต์ ดี
๔. โลเก สิริกิริณกรคุณ โยนาก
๕. นมา มิ (ห)

หมายเหตุ ๑. น่าจะเป็น กิริฎโฐ หรือ กิริฎโถ
๒. น่าจะเป็น มารภูม

คำแปล

๑. พระพุทธเจ้าทรงมีพระรัศมีอันรุ่งเรืองพวยพุ่ง แผ่กระจายออกจากพระวรกายโดยรอบ อีกทั้งพระยุคลบาททั้งสองอันบริสุทธิ์หมดจด
๒. ก็มีพระรัศมีแผ่ชานออกไปอย่างกว้างขวาง หาขอบเขตที่สุดมิได้ (เช่นกัน)
๓. ครอบจำเสียด (ล่วงเลยเสียด) ซึ่งรัศมีต่าง ๆ บรรดาที่มีปรากฏอยู่ในโลกทั้งสาม
- ๔-๕. ข้าพเจ้าขอนอบน้อมกราบไหว้บูชา ซึ่งพระโลกนาถเจ้าผู้ทรงเป็นยอดแห่งบุคคลผู้มีรัศมีอันรุ่งเรือง (ในโลกทั้งสาม) นั้น

ภายในวิหารไต้องค์เจดีย์ Hpetleik ที่พุกาม แสดงการตกแต่งผนังด้านในด้วยภาพปูนดำ ซึ่งทำด้วยแผ่นดินเผาที่เรียงต่อกัน เป็นการเล่าเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนชาดก

Bas-relief plaques of Buddha Jatakas decorating the vihāra of the Hpetleik Chetiya, Pagan, Burma.

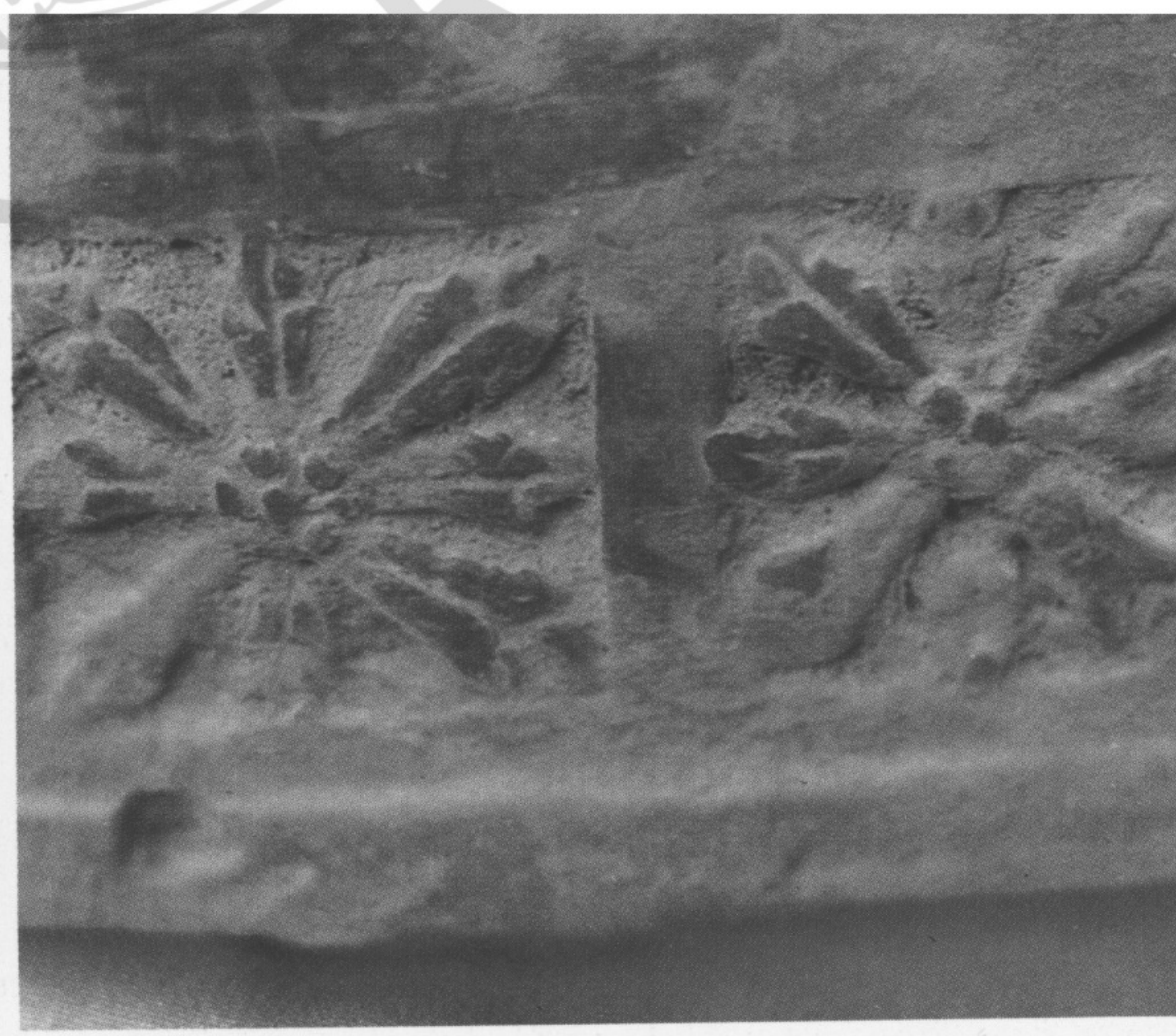

ฐานสำริด ศิลปะล้านนา พุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๒ จารึกด้วยภาษาบาลี อักษรธรรมล้านนา

The bronze pedestal of a Buddha image. Lan Na script.

ฐานด้านหลังซึ่งมีส่วนของจารึกปรากฏอยู่
Inscription on the rear of the pedestal.

ฐานด้านหลังตอนล่างประดับด้วยลายดอกไม้แปดกลีบ ภายใ
กรอบสี่เหลี่ยมเรียงต่อกันไป
Two flowers, each of which has eight petals.

ภาพบุคลกลตงด้นซ้าย-ขวาของฐาน น่าจะเป็นบริวารของบุคลกลในช่องกลาง

Two men in the attitude of worshipping the Buddha image donated by their royal masters.

ภาพช้างเดินและควาญ ประดับที่ฐานชั้นล่างด้านซ้าย
Elephant and mahout.

ภาพม้ากำลังวิ่ง ประดับที่ฐานชั้นล่างด้านขวา
A running horse.

ภาพบุคคลนั่งขัดสมาธิ พนมมือระหว่างอก เข้าใจว่าเป็นภาพจำลองของผู้มีจิตศรัทธาให้สร้าง
Two men sitting for worship to the Buddha supposed to be the owners.

รูปแบบของศิลปะและการกำหนดอายุ

จากลักษณะลวดลายของศิลปะที่ปรากฏบนฐานพระพุทธรูปนี้ เป็นลักษณะที่แปลกไปจากฐานพระพุทธรูปสำริดของสกุลช่างภาคเหนือ (ล้านนา) หรือเชียงใหม่ที่พบทั่วไป รูปแบบของตัวฐานนั้นเป็นรูปแบบที่เป็นลักษณะเฉพาะของฐานพระพุทธรูปสกุลช่างภาคเหนืออย่างเด่นชัด แต่ลวดลายที่ปรากฏนั้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับศิลปกรรมภายนอก โดยเฉพาะศิลปกรรมโบราณในสหภาพพม่า ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าความนิยมในการทำศิลปกรรมที่มีลักษณะการประดับลวดลายเป็นช่อง ๆ นี้ ในสหภาพพม่าพบว่า นิยมมาแล้วตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔ ดังปรากฏในศิลปะแบบพุกาม โดยใช้ภาพปูนดำที่ทำด้วยแผ่นดินเผาเป็นภาพเล่าเรื่องชาดกและพระพุทธประวัติ เป็นแผ่น ๆ นำมาต่อกันประดับรอบฐานเจดีย์และผนังด้านในวิหาร ความนิยมนี้ได้เป็นที่นิยมสืบทอดมาตลอดจนถึงพุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๒ ควบคู่ไปกับการเจาะผนังภายในอาคารโบสถ์วิหารเป็นช่อง เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ดังจะพบในงานศิลปกรรมแบบอังวะ หลังจากนั้นต่อมาก็นิยมเฉพาะการเจาะผนังประดับพระพุทธรูป ดังปรากฏในงานศิลปกรรมแบบมณฑลเลย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว น่าจะกล่าวได้ว่าลวดลายประดับรอบฐานสำริดนี้คงจะเป็นงานศิลปะของล้านนาที่แสดงความสัมพันธ์กับรูปแบบศิลปะของอังวะของพม่า ซึ่งมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๒ เพราะในช่วงระยะเวลาดังกล่าวทางล้านนามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับทางพม่ามาก ดังนั้นช่างที่ให้แบบลวดลายนี้จึงน่าจะเป็นชาวพม่า ที่เคยชินกับการออกแบบลวดลายบนแผ่นดินเผารูปสี่เหลี่ยม ดังนั้นแม้ว่าจะมาออกแบบลวดลายประดับฐานพระพุทธรูปสำริด ก็ยังคงรูปแบบการประดิษฐ์ลวดลายในรูปสี่เหลี่ยมอยู่นั่นเอง

ลักษณะศิลปะของตัวภาพบุคคลที่ปั้นขึ้นอย่างง่าย ๆ และเน้นรายละเอียดด้วยลายเส้นอย่างคร่าว ๆ แต่ให้ความรู้สึกได้เป็นอย่างดี แม้แต่รูปม้าที่กำลังวิ่ง และช้างที่กำลังเดินก็แสดงอาการเคลื่อนไหวได้อย่างมีชีวิตชีวานั้น เมื่อเทียบกับลักษณะตัวภาพที่ปรากฏในแผ่นดินเผาที่ประดับรอบฐานเจดีย์ในพม่าทั้งในแบบของพุกามและแบบอังวะก็จะมีลักษณะคล้ายกัน

แต่อย่างไรก็ดีจารึกที่ฐานพระพุทธรูปที่ใช้อักษรธรรมล้านนานั้นเป็นหลักฐานที่แสดงอย่างเด่นชัดว่าเป็นศิลปกรรมที่สร้างขึ้นทางภาคเหนือของไทย เรียกว่าศิลปะล้านนาในพุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๒ อย่างไม่มีข้อสงสัย

The Wat Chao Ai Dep Ruan Inscription